

פרשת קלשים — מצנת התוכחה

נאמר בפרשה "לא תשנא את אֶחֶיד בְּלִבְכֶם, הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא" (יט ז).

משלמה המלך למדנו על חשיבות התוכחה. נאמר עליו: "וְנִהְיֶה לְעַת זְקֵנָה שְׁלֹמֹה, נִשְׁיֹו הָטוֹ אֶת לִבּוֹ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אַחֲרָיִם" (מלכים א יד א). לדעת רבותינו, לא עבד שלמה עבודה זרה, אלא חטאו היה שלא הוכיח את נשותיו על כך שהן עובדות עבודה זרה, ולכן נחשב לו כאילו נטה אחרי אלהים אחרים (שבת נו:).

על כך שהוא התעלם ולא הוכיח אותן העניש ה' את שלמה, וכך אמר לו: "קִרְעֵ אֶקְרַע אֶת הַמַּמְלָכָה מֵעַלְיָךְ וְנִתְּתִיָּה לְעַבְדְּךָ" (מלכים א יא יא). מי שזכה למלוך אחרי מות שלמה על עשרה משבטי ישראל, היה ירבעם בן נבט משבט אפרים. במסכת סנהדרין (קא:) מובא בשם רבי יוחנן: "מפני מה זכה ירבעם למלכות? מפני שהוכיח את שלמה". כוונת רבי יוחנן למסופר בספר מלכים (א יא כז) שירבעם הוכיח את שלמה על כך ש"בָּנָה אֶת הַמְּלוּא, סָגַר אֶת פְּרִיץ עֵיר דָּוִד אָבִיו". כלומר, לאחר שדוד המלך פרץ פרצות בחומה כדי להקל על הגעתם של עולי הרגל למקדש, בא שלמה וסגר אותם לרווחתם של עבדי בת פרעה (סנהדרין קא: ורש"י שם). יוצא שהמלוכה הועברה מהמלך שלמה שלא הוכיח, וניתנה כמעט כולה למי שהוכיח אותו.

על חשיבות התוכחה אפשר ללמוד מהמעשה שמוסרים הגאונים, כמו בא בתוספות (בבא בתרא י: ד"ה עליונים): בתלמוד מסופר שבעולם האמת "עליונים למטה ותחתונים למעלה", ומבארים הגאונים שהכוונה היא שהאמורא הגדול שמואל היה יושב כתלמיד לפני רב יהודה שהיה בעולם הזה תלמידו, ולומד ממנו תורה. ומה הסיבה להיפוך זה? זהו הגמול שהגיע לרב יהודה על מצנת התוכחה שהוכיח את רבו. מסופר במסכת שבת (נה.) שבשעה שישב רב יהודה ולמד עם שמואל רבו, הגיעה אישה אחת וטענה שנעשה לה עוול, אך שמואל לא רצה להפסיק לימוד תורה בשביל טיפול בבקשתה. רב יהודה הוכיח אותו בנימוס ושאל אותו האם אין רבו סבור שיש לנסות לסייע בידי האישה. בזכות אותה פעם יחידה שרב יהודה הוכיח בצדק את רבו שמואל, זכה רב יהודה בעולם האמת להיות רבו של שמואל רבו.

ואולם, יש לזכור תנאי חשוב בקיום מצנת התוכחה: אסור לבייש את האדם שאותו מוכיחים. ירבעם שזכה למלכות מפני שהוכיח את שלמה – נענש בסופו של דבר, כמו שלימד רבי יוחנן במסכת סנהדרין (קא:): "מפני מה נענש? מפני שהוכיחו ברבים". גאוותו של ירבעם – שבסופו של דבר גרמה לו לחטוא ולהחטיא את ישראל, והוא נמנה בין אלה שאין להם חלק לעולם הבא – באה לידי ביטוי כבר בתוכחה שהוכיח את שלמה המלך: על אף שהתוכחה הייתה מוצדקת, הוא לא שמר על כבודו של שלמה המלך, והוכיח אותו ברבים כדי לביישו.

ארץ ישראל אמונה טהרת המשפחה בית המקדש פרשת שבוע תנ"ך

לימוד והנצחה לעילוי נשמות שלמה וישי קרויזר ז"ל
 אחים יקרים ואהובים אשר עלו יחדיו בסערה לגנזי מרומים
 מתוך אתר שי לשי" : shayleshay.co.il

על כך מזהירה התורה בפרשתנו: "הֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ – וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא". כשבאים להוכיח, יש לשים לב שהמטרה לא תהייה להתעלות מעל מי שמוכיחים אותו, מתוך גאווה והתנשאות, אלא מתוך רצון אמיתי לעזור לו להשתפר. דוגמה לכך ראינו בתוכחה המכובדת שהוכיח רב יהודה את רבו שמואל.